

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: *Autenticita a konštrukt reality: Ontologické a epistemologické rámce filmovej dokumentárnej reprezentácie osobností*

Autorka práce: PhDr. MgA. Yvonne Vavrová, PhD., univ. docentka

Odbor HIK: mediálne štúdiá

Oponentka: prof. PhDr. Dagmar Inštorisová, DrSc.

Pracovisko oponentky: Katedra žurnalistiky a nových médií, Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Nitra

Paneurópska vysoká škola v Bratislave	
Dátum: 8-06-2026	
Ev.č.: JFY-47/2026-0aV	
Prílohy: ~	Vybavuje: prof. Inštorisová

Predložená práca PhDr. MgA. Yvonne Vavrová, PhD., univ. docentky s názvom *Autenticita a konštrukt reality: Ontologické a epistemologické rámce filmovej dokumentárnej reprezentácie osobností* dokazuje, že habilitantka má nielen veľkú skúsenosť s tvorbou dokumentárnych filmov, osobitne portrétov rôzneho typu, ale o nich aj do veľkej hĺbky premýšľala. Dôkazom toho je v prvom rade koncepcia predloženej práce spočívajúca v troch rovinách prístupu habilitantky ku konštruovaniu autenticity vo filmovej realite: vo filozofickej (epistemologická, ontologická), estetickú a etickej. V druhom rade citované či parafrázované filozofické, estetické, filmárske atď. teoretické práce i umelecké diela, na ktoré neodkazuje formálne, t. j. nie sú iba ich povinným deskriptívnym vymenovaním. Spôsob ich použitia dokazuje, že nielen chápe ich význam z teoretického alebo dejinného hľadiska, ale i z pragmatického – pedagogického a prakticky filmárskeho. Vie vysvetliť podstatu zvolenej argumentácie a to v súlade so zvoleným uhlom pohľadu na problematiku filmových portrétov. V neposlednom rade je predložená habilitačná práca inšpirujúca stanovením základných postupov – i z hľadiska etiky práce, ktoré by bolo vhodné dodržať pri tvorbe filmových portrétov, pretože vychádzajú z vyššie uvedenej veľkej filmárskej, teoretickej a pedagogickej skúsenosti autorky práce. Vďaka zvolenému teoretickému, metodologicko-výskumnému, empirickému a syntetizujúcemu rámcu, ako je vidieť na názvoch jednotlivých kapitol korešpondujúcich s uvedeným zameraním, dokázala odpovedať na základné otázky o zmysle tvorby dokumentárnych audiovizuálnych portrétov, a to aj v širších kultúrno-spoločenských kontextoch pestovania kultúrnej pamäte. Vytvorenou prácou taktiež ukázala, ale hlavne dokázala vysokú mieru teoretickej i pragmaticky zameranej autoreflexie. A to i vďaka výberu štyroch dielov z dokumentárnej série portrétov Českej televízie, ktoré vznikli pod spoločným názvom *Neobyčajný život*. V rámci nej mala možnosť vytvoriť dokumenty o štyroch významných osobnostiach slovenskej divadelnej a filmovej kultúry a umenia – Božidary Turzonovovej, Jozefa Bednárika, Juraja Jakubiska a Ladislava Chudíka. Ich výsledný tvar v záverečných

častiach práce analyzovala z hľadiska zvolenej témy a problematiky, t. j. výskumných otázok významovo presne, logicky opodstatnene a s pomocou relevantných postupov.

Koncepcia habilitačnej práce je rozšírená o stručný ponor do tvorby a ocenení zvolených portrétovaných osobností, taktiež aj autorky práce. Jej cennou prílohou sú aj fotografie z priebehu vzniku dokumentov. Za pozitívum habilitačnej práce je tiež potrebné považovať i pripojené audiovizuálne portréty, vďaka čomu je možné teoretické i pragmatické závery autorky práce porovnávať a analyzovať ich opodstatnenosť na základe poznania predložených dokumentárnych diel.

Z dikcie práce, ale aj z predložených príkladov, ktoré vychádzajú z filmárskej praxe je zrejmé, že habilitantka ako scenáristka a režisérka pristupuje ku každému vytvorenému filmovému dokumentu s veľkou osobnou prísnosťou ohľadne ich koncepcie a s precíznym zvážením každej možnosti negatívnej a pozitívnej interpretácie života a práce zvolenej osobnosti. Za každý dokument je taktiež veľa dôslednej heuristickej práce, ktorej podstata spočíva v hlbokom poznaní tvorby zvolených protagonistov. Tvorí ju znalosť ich diel, archívnych materiálov rôzneho typu ako aj poznanie základných princípov ich tvorby, jej rozanalizovanie a výsledné zosyntetizovanie do zmysluplného dokumentárneho významového celku. Výsledkom sú portréty, pre ktoré je typická nielen veľká otvorenosť každého z protagonistov, ich autenticita previazaná hlavne s rozprávačskou spontaneitou, ale aj vysoká kvalita po obsahovej stránke. Po vzhliadnutí každého dokumentu má recipient možnosť rozhodnúť sa, či sa vydá po ceste sústredenejšieho poznania ich osobného, alebo hlavne profesionálneho života, t. j. nemanipuluje, ale portrét ponúka ako jednu z ciest poznania časti života zvolenej osobnosti. V dokumentoch však – samozrejme – prevažuje prezentácia koncepcného pozadia vzniku ich diel. Súkromné, intímne je prítomné hlavne v ich ochote rozprávať o práci, vysvetľovať motivácie, spôsob vnímania dôležitosti umeleckej tvorby a jej miesta pri vytváraní kultúrnej pamäte. Živosť dokumentov podporuje aj moderátorský prístup autorky práce. Jej otázky, o ktorých sa dá predpokladať, že vychádzajú nielen z dohodnutých tém, ale aj z konkrétnej situácie vzniknutej počas natáčania. Navyše svoju identitu nezakrýva, je ju vidieť a počuť, teda môžeme vďaka tomu vnímať, ako na seba s protagonistom vzájomne reagujú – mimicky gestami, pohľadom očí, postojom atď., vďaka čomu sa znižuje miera povinnej neosobnosti dokumentárneho jazyka. Pracuje pritom aj so svojim reálnym odrazom v zrkadle v súlade s tým, ako túto techniku vedenia rozhovoru v práci odôvodňuje z filozofického hľadiska.

Habilitačná práca je z formálneho hľadiska – okrem už proklamovanej autorskej reflexie a umeleckého výskumu (s. 12), predovšetkým esejisticky ladením textom, v ktorom sa v primeranej miere využívajú poznatky z filozofie, estetiky atď. – ako je uvedené vyššie. Prínos

práce však nespočíva „iba“ odkrývaní, mapovaní a opise autorského prístupu habilitantky k premýšľaniu o audiovizuálnych dokumentoch a o ich tvorbe, ale – napríklad – aj v postulovaní filmovej estetiky moci, ktorá je sústredená hlavne v častiach s názvom *Reprezentácia, pohľad a mocenské vzťahy v dokumentárnom filme, Fotografické a režijné filtre ako analytická metafora, Geometria moci v dokumentárnom portréte a Nástroje moci – male a female gaze*. Mimoriadne dôležité sú jej slová o tom, že:

„Dokumentárny film teda nie je ani čistým záznamom, ani čistou fikciou. Je niečím tretím – interpretovanou realitou, ktorá zachováva záväzok voči faktom, no zároveň ich transformuje prostredníctvom autorskej vízie, o možnosti protagonistov korigovať výsledok natáčania či jeho priebeh (s. 64),

- o zodpovednosti dokumentaristov za dôsledky svojej práce (s. 67),

- o dôstojnosti protagonistov (s. 67),

- o egu autorov portrétov (s. 70 a i.),

- o tom, že „... herec nie je len postava – je aj výsledok doby.“ (s. 90),

- či: „Najhodnotnejšie dokumentárne portréty sú tie, ktoré nachádzajú rovnováhu – ktoré konštruujú podmienky pre vznik autenticity.“ (s. 103),

- alebo: „metafora fotografických filtrov je funkčným analytickým nástrojom na opis rôznych režijných prístupov k realite. Umožňuje presnejšie pomenovať a porovnať estetické rozhodnutie, ktoré tvorba robí pri nakrúcaní dokumentárneho portrétu.“ (s. 107),

- atď.

K pozitívam práce patria i časti, v ktorých sa venuje využívaniu umelej inteligencie, metafore jazyka dokumentárneho filmu či tabuľka *Prehľad porovnávaných európskych formátov* (s. 80), ktorá veľmi prehľadne a výstižne vyhodnocuje hlavné znaky zvolených typov dokumentárnych portrétov.

Menším problém práce je dôslednosť v uvádzaní bibliografických údajov pri citátoch od autorov ako napríklad Bruzii (s. 17 a i.), Nichols (s. 17, 37 a i.), Barthes (s. 30) atď., niekedy sú citáty písané kurzívou, väčšinou však nie, čísla strán v Obsahu nie sú vždy v súlade s číslami strán jednotlivých častí práce, občas sa v práci uvádza naraz ženský i mužský rod pri niektorých pojmoch, bolo by tiež potrebné zjednotiť spôsob uvádzania príkladov z oblasti filmového umenia ohľadne roku vzniku, réžie atď. Zvolená štruktúra habilitačnej práce tiež viedla k tomu, že niektoré konštatovania či poznatky sa opakujú na viacerých miestach.

Otázky

1. Do akej miery beriete do úvahy v portrétnej dokumentárnej tvorbe divácku reflexiu svojich predchádzajúcich prác?

2. Ako chápete miesto recipienta dokumentárnych portrétov z hľadiska Vašej koncepcie autenticity a konštruovania reality v nich?

Záverečné hodnotenie

Habilitačnú prácu *Autenticita a konštrukt reality: Ontologické a epistemologické rámce filmovej dokumentárnej reprezentácie osobností* autorky PhDr. MgA. Yvonne Vavrovej, PhD., univ. docentky **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **mediálne štúdiá**.

V Bratislave, 6. jún 2026.

prof. PhDr. Dagmar Inšitorisová, DrSc.